

מדינת ישראל
 משרד החינוך
 המטה לחינוך אזרחי

YITZHAK RABIN CENTER
 מרכז יצחק רבין

ערכת פעילות לתלמידי בית הספר היסודי

רציונל:

בליל יום שבת, הארבעה בנובמבר 1995, י"ב בחשוון תשנ"ו בכיכר מלכי ישראל בתל אביב נרצח ראש הממשלה ושר הביטחון יצחק רבין.

מעשה הרצח חידד שאלות נוקבות לגבי יכולתנו להתמודד עם האתגרים שמציבה חברה דמוקרטית מרובת תרבויות וקבוצות, דוגמת החברה הישראלית, והדגיש את הסכנה הטמונה בבחירה לפתור מחלוקת בדרכים אלימות, ולפיכך נתן תוקף לצורך להקנות לתלמידי ישראל, במסגרת החינוך האזרחי, כלים לפתרון סכסוכים ומחלוקות בדרכי שלום.

חוק יום הזיכרון תשנ"ז (1997) קובע, כי ביום זה ייערכו בבתי ספר פעילויות שייחזדו לשני נושאים עיקריים:

1. דמותו ופועלו של יצחק רבין
2. חשיבותה של הדמוקרטיה בישראל וסכנת האלימות לחברה ולמדינה

מדי שנה, לקראת יום הזיכרון, מוציאים במשותף משרד החינוך ומרכז יצחק רבין ערכת פעילות לציון יום הזיכרון. בערכה מצויות פעילויות המוקדשות לנושא ערכי בעל השלכות אקטואליות המאפשר שיח שכותרתו "לא לרצח", "לא לאלימות", מזמן עיסוק בדמותו של יצחק רבין ופותח דיון המתייחס למשמעותו של יום הזיכרון, ללקחי הרצח ולדמותה של החברה הישראלית.

השנה, ביום הזיכרון ה-18 שיחול ביום רביעי, י"ב בחשוון, 16 באוקטובר, נדון באמצעות ערכה זו בנושא "ובחרת בחיים". הנושא שואב השראה מהפסוק: *הַעֵד תְּי בְּכֶם הַיּוֹם, אֶת-הַשְּׂמִים וְאֶת-הָאָרֶץ--הַחַיִּים וְהַמָּוֶת נִתְּתִי לְפָנֶיךָ, הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה; וּבַחֲרָתָּ, בַּחַיִּים--לְמַעַן תִּחְיֶה, אַתָּה וְזַרְעֶךָ* (דברים ל', י"ט) ומזמן דיון מעמיק במשמעותן של בחירות וחשיבותן של הכרעות, באופן בו הן משפיעות עלינו כפרטים במדינה דמוקרטית.

לצירוף המילים "ובחרת בחיים" יש שתי משמעויות:

- 1) התייחסות לקדושת החיים
- 2) בחירה בחיים ראויים – החיים אותם נרצה לחיות, בערכי היסוד המכוונים את חייו של היחיד ובעקרונות על פיהם תתנהל החברה והמדינה.

בערכת הפעילות שלפניך, נבקש להידרש למספר אתגרים חינוכיים באמצעות הנושא המרכז שנבחר לציון יום השנה הנוכחי – "ובחרת בחיים":

1. לחדד את המסר שהבחירה באלימות אינה דרך לגיטימית לפתרון מחלוקות וסכסוכים.
2. לחנך לפתרון סכסוכים בדרכי שלום, בזיקה לעולמם של הילדים ולאירועים הקרובים לליבם.
3. להתוודע לקורות חייו של יצחק רבין

במרכז הערכה החינוכית מצויה כרזה, שזכתה במסגרת תחרות סטודנטים ממוסדות שונים לעיצוב ברחבי הארץ, ופעילויות שניתן לקיימן ביום הזיכרון ליצחק רבין או במהלך השנה במסגרת שיעורי חינוך, חברה ומורשת.

שלב א' – עיון בכרזה (במליאה)

המורה תציג בפני המשתתפים את הכרזה, שזכתה בתחרות לציון יום הזיכרון ה-18 ליצחק רבין ותערוך סבב תגובות, תחושות והתרשמויות. להלן 8 שאלות לדיון, מתוכן אנו ממליצים לבחור 4-5 שאלות ההולמות את אופי הקבוצה ואת מסגרת הזמן העומדת לרשותכם.

1. מה אתם רואים בכרזה?

2. אילו מחשבות ו/או זיכרונות היא מעוררת בכם?

3. התבוננו בתמונה המצולמת ונסו לשער:

⊗ מיהי הדמות המופיעה בתמונה? בין אלו חלופות היא בוחרת?

⊗ נסו לאפיין את הדמות באופן אחר (גיל, מין וכו') – בין אלו חלופות היא מתלבטת כעת?

⊗ כיצד מכריעה הדמות בין החלופות, לפי איזו שיטה (מה מביעה תנועת הידיים)?

⊗ האם גם את/ה היית מכריעה באופן זה? מדוע?

4. הביטו בכיתוב המופיע במרכז הכרזה "הבחירה בידך".

○ מהי בעצם "בחירה"? כיצד היא באה לידי ביטוי בחיי היומיום שלנו? תנו דוגמאות (בכיתה, בחצר, בבית וכו')

○ האם אתם מרגישים שהבחירה תמיד בידכם? מתי כן? מתי לא? (מה משותף למקרים בהם הבחירות אינן באמת בידכם)?

○ תנו דוגמאות לצורות אחרות של בחירה (אין דן די נו)
(למורה: קבלת החלטות הנה תהליך תוך-אישי ובין-אישי, והיא מתקיימת בכל זמן ובכל מקום. מצביי החלטה הנם מצבים בהם קיימת אפשרות של בחירה בין מספר חלופות. זהו תהליך של ניצול ידע, ניסיון, מרכיבי אישיות, שיקולים של תועלת אישית, סדרי עדיפויות ומשתנים נוספים המשפיעים על בחירת ההחלטה).

5. הכרזה שואבת השראה מהדברים האחרונים שמסר משה רבנו לבני ישראל (ספר דברים ל',

י"ט): **"הַעַד תִּי בְכֶם הַיּוֹם, אֶת-הַשָּׁמַיִם וְאֶת-הָאָרֶץ--הַחַיִּים וְהַמּוֹת נָתַתִּי לְפָנֶיךָ, הַפְּרָכָה וְהַקְּלָה; וּבַחֲרָתָּ, בְּחַיִּים-לְמַעַן תַּחְיֶה, אִתָּה וְזָרַעְךָ."** בחלק הראשון של הפסוק מביא משה את דברי האל ובחלק השני, הוא מוסיף אמירה אישית: **"ובחרת, בחיים - לְמַעַן תַּחְיֶה, אִתָּה וְזָרַעְךָ."**

⊗ אילו בחירות עולות מחלקו הראשון של הפסוק?

⊗ מדוע לדעתך בחר משה להוסיף את הביטוי "ובחרת בחיים"?

6. האם את/ה מזהה בכרזה מסרים רלוונטיים ליום הזיכרון לזכר יצחק רבין? מהם?
7. יצחק רבין היה ראש ממשלה, רמטכ"ל, שגריר ישראל בארה"ב, שר בממשלות ישראל, מפקד בפלמ"ח ועוד.

- אילו מהבחירות שביצע במהלך חייו הולמות לדעתך את צירוף המילים "ובחרת בחיים"?
  - להלן צייטוטים מדבריו של רבין באירועים שונים בחייו (ראה/י כרטיס מס' 1).
- בכל אחד מהציטוטים באה לידי ביטוי בחירה.

למחנכת: חלק זה מזמן עיסוק בשאלה מהי בחירה ראויה. להתחיל בדוגמאות בחיי היומיום לבחירות ראויות, ערכיות. לעסוק במשמעות של בחירות אלו ותרומתן לפרט ולחברה. (ניתן חלק לקבוצות ולתת כל קבוצה לעסוק בציטוט אחר)

- מהי אותה בחירה?
- האם בחירה זו הינה בעיניך ראויה? נמק?

חלק ב' – בחירות שאני עושה

המורה תחלק לכל התלמידים עותק של השיר "הילד הרע" של לאה גולדברג (ראה/י כרטיס מס' 3) ולאחריו תקיים דיון סביב השאלות הבאות:

1. מה מתאר השיר?
2. נסו לשער; אילו רגשות חשו הדודה, יוכבד וסבתא של יוכבד מהשיר?
3. נסו לשער; אילו רגשות חש גד (גיבור השיר)?
4. האם השיר הזכיר לכם מקרה בו גם אתם התנהגתם באופן דומה? תארו את המקרה
5. האם לדעתכם גד בוחר להתנהג כמו "הילד הרע" או שזה באמת "הילד הרע שנכנס בו"?
6. מה מבקש גד בסוף השיר? האם אתם מזדהים עם הבקשה שלו?
7. מדוע לדעתכם חושב גד שכאשר הוא יגדל "הילד הרע יעזוב וחסל"? האם יש קשר בין גיל של אדם לבין המעשים / ההתנהגות / הבחירות שלו?
8. האם אתם מצפים ממבוגרים מכם (הורים, מבוגרים, בני נוער) להתנהגות שונה מההתנהגות של גד? מדוע?

חלק ג' – מה עושים כשכועסים?

המורה תחלק את הכיתה לקבוצות פעילות ולכל קבוצה תיתן כרטיסייה ועליה השיר "מה עושים כשכועסים" (ראה/י כרטיס מס' 2).

- בתום העבודה בקבוצות, תתכנס כל הכיתה למליאה והמורה תקיים דיון סביב השאלות הבאות:
1. מה בד"כ מכעיס אתכם? (למורה: בין הדברים שיעלו התלמידים חשוב לתת ביטוי או במקרה הצורך לכוון למחלוקות או אי הסכמות).
  2. מה אתם בד"כ עושים כאשר אתם כועסים? תנו דוגמאות
  3. האם יצא לכם להצטער על מעשה שעשיתם מתוך כעס? מדוע?
(למורה – זהו המקום להתייחס למושגים כמו "שיקול דעת", "בחירה" לניסיונות לבדוק האם תגובת הילד "פגעה" בסובבים אותו וכיוב')
  4. במהלך העבודה הקבוצתית התבקשתם להמליץ – מה כדאי לעשות כשכועסים? שתפו בהצעות שלכם
  5. מה הקשר בין ההמלצות שלכם לבין המושג "בחירה" ששוחחנו עליו קודם?

המורה תסכם:

כעס הוא רגש לגיטימי – הוא מתעורר בכל מיני סיטואציות, בין היתר כתוצאה מויכוח, מחלוקת, אי הסכמה, פער בין הרצון שלי לרצון של הסביבה וכו'. החברה הישראלית היא חברה שבה חיים זה לצד זה אנשים רבים ושונים, לכל אחד אמונות, מנהגים ואפילו סולם ערכים שונה.

החיים בצוותא גובים מאיתנו כל מיני מחירים אך בצידם רווח עצום (היכרות עם תרבויות אחרות, רכישת חברים וכו'). היכולת שלנו לחיות חיים טובים במשותף עם זולתנו מחייב אותנו להפעיל שיקול דעת ולבחור בדרך הנכונה – זו שתאפשר לנו לבטא את עצמנו את דעתנו ועדיין לפתור את המחלוקות או אי ההסכמות באמצעים לגיטימיים, שאינם אלימים.

1. "יש בציבור שלנו לא מעט אנשים שסובלים מאוטם שריר הלב. אינני יודע על מה למה, איני יודע מדוע, אבל יש בתוכנו לא מעטים שפחת אצלם ניצוץ האנושיות...אני מוצא יותר מדי קשיחות לב, יותר מדי ריב ומדון. בשנים האחרונות אנו עדים לתופעה של הקצנה והחרפה ביחסים שבין אדם לחברו, פחות מדי דאגה לזולת. מה עלה לנו? עם ישראל לדורותיו היה ידוע בכל קצווי-ארץ כמי שהיחיד בו פותח את שעריו – וליבו. העזרה ההדדית היתה תמיד מסימני ההיכר שלנו. נאמר: "ישראל ערבים זה לזה". (פתיחת שנת המשפט, ירושלים, 17.9.1992)

2. "...אנו רצינו בשלטון – ואנו חבים דין וחשבון על מעשים ומחדלים. אתם ואנחנו נבחנים בתוכניות ובהגשמתן, בהחלטות ובביצוען, אך לא פחות חשוב מזה: בדאגה הבלתי נלאית לכל אדם, לאזרח, לשכן, לחבר, כל אחד במקום מגוריו ובפינת עבודתו. אנו נבחנים וניבחן לא רק בקביעת קווי מדיניות החוץ...אלא גם ואולי בעיקר – בטיפול היומיומי, במאור הפנים שלנו לכל מי שזקוק לעזרה, לעצה, לעידוד, להקלה".
"...יש מחיר כבד אישי ותנועתי לפלגנות, לקרעים ולעומת זאת – תשלום הוגן לאיחוד הלבבות ולהבנה. המסקנה: גם אם אין רואים כולם עין בעין, גם אם יש חילוקי דעות ובלבד שהם בבחינת 'יהרג ובל יעבור', גם אם יש הבדלים וניואנסים, טוב וחשוב להתווכח אבלך גם לחרוק שיניים, לנשוך שפתיים ולהמשיך ביחד, ביחד, כדי להגיע למטרה המשותפת..."
(טקס 25 שנות ועידת האיחוד, בנייני האומה, ירושלים, 25.2.1993).

3. "...עלינו לעצב מימד חדש לדמותו של הישראלי. זו השעה לשינויים: להיפתח, לראות סביב, להידבר, להשתלב, להסביר פנים, לעשות שלום".
(טקס סיום מחזור של המכללה לביטחון לאומי, גלילות, 12.8.1993)

4...בארץ הקטנה הזאת התקבצו עשרות גלויות ועדות, קהילות וזרמים ותרבויות. אין זה קל למזג את כל אלה לעם אחד. בינתיים אנו חייבים לטפח את הסובלנות והסבלנות לקרב לבבות"
(כינון הממשלה והרכבה, הישיבה הראשונה של הכנסת ה-13, 13.7.1992)

כרטיס מס' 2

מה עושים כשכועסים / חגית בזימן

אינני יודע מה עושים	ותמיד אומרים לי: "תירגע",
כשכל כך, כל כך כועסים	ותתאפק ואל תיגע
אסור להכות ולצעוק צעקות	ותיזהר ואל תשכח
ולא לקלל	להתנהג רק כך וכך..."
ולהשתולל.	
ואני רוצה לצרוח	וזה כל-כך, כל-כך קשה
בכל הכוח,	להיות תמיד שקט כזה
רוצה לצעוק	
ולא לשתוק...	אולי אבעט בכל כוחי
	בכדורגל של אחי.
	אולי אירה, באין ברירה,
	כמה חיצים למטרה...
	אולי כך
	את הכעס אשכח.

חברי קבוצה יקרים, בבקשה חישבו ביחד על תשובות לשאלות הבאות:

1. האם אתם מזדהים עם הילד שבשיר?
2. ספרו אחד לשני על מקרה שעורר בכם תחושות דומות לאלה המתוארות בשיר וכיצד התמודדתם עם התחושות האלה.
3. האם הצלחתם להתגבר על הכעס? כיצד?
4. האם היכולת להתגבר על הכעס היא תוצאה של בחירה שאתם בחרתם (בחירה להפסיק לכעוס)?
5. הסתכלו בתמונה של הילד הכועס (למעלה מצד שמאל) – מה הייתם ממליצים לו לעשות כדי להתמודד עם הכעס?

כרטיס מס' 3

הייתי אתמול בבית הדודה,
אמרתי "שלום" ואמרתי "תודה",
אמרתי "סליחה" ו "בבקשה",
שאלתי תמיד: "זה מותר? את מרשה?"
ואינני יודע, כיצד זה קרה -
לפתע נכנס בי הילד הרע
ואמרתי: "את טיפשה!"

ואימא הסמיקה מאד ואמרה:
"גד, תתבייש! זה איום ונורא!"
ואבא אמר: "באמת זה לא צחוק!
תלמיד כיתה אל"ף נוהג כתינוק!"
איך אסביר להם שזה לא אני?
זה הילד הרע, שניכנס לי בפנים -
תמיד הוא ניכנס בי בלי שום אזהרה,
הילד הרע.

שיחקתי אתמול בחצר עם יוכבד
נתתי לה אוטו שלי ורכבת,
נתתי לה לזכות בגולה
הכי אדומה והכי גדולה!
ואינני יודע, איך זה קרה -
לפתע ניכנס בי הילד הרע,
דחפתי אותה והיא נפלה.

ואמא שלה כעסה ואמרה:
"פרא-אדם! איום ונורא!"
וסבתא שלה יצאה ואמרה:
"אל תיבכי, את יודעת, שגד ילד רע!"
אז אמרתי לה: "חמורה!"
באמת, זה איום: הם אינם מבינים -
זה הילד הרע שניכנס לי בפנים,
תמיד הוא ניכנס בי בלי כל אזהרה,
הילד הרע!

"לך מפה!" אני מבקש אותו,
כי אני רוצה לגרש אותו.
אבל הוא ניטפל וניטפל!
כבר ניסיתי הכל, אבל אין לי ברירה.
מה לעשות בו, בילד הרע?
או אולי - כשקצת אגדל -
יעזוב אותי וחסל?